

TÁRSADALOMFÖLDRAJZI FOLYAMATOK
KELET-KÖZÉP-EURÓPÁBAN: PROBLÉMÁK,
TENDENCIÁK, IRÁNYZATOK

Nemzetközi földrajzi konferencia
Beregszász, 2020. március 26–27.

Tanulmánykötet

1. kötet

СОЦІАЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ ПРОЦЕСИ
В СХІДНО-ЦЕНТРАЛЬНІЙ ЄВРОПІ: ПРОБЛЕМИ,
ТЕНДЕНЦІЇ, НАПРЯМИ

Міжнародна наукова географічна конференція
Берегове, 26–27 березня 2020 року

Збірник наукових робіт

Том 1

HUMAN GEOGRAPHICAL PROCESSES
IN EAST CENTRAL EUROPE: PROBLEMS,
TENDENCIES AND TRENDS

International Geographical Conference
Berehove, March 26–27, 2020

Selected papers

Volume 1

II. RÁKÓCZI FERENC KÁRPÁTALJAI MAGYAR FŐISKOLA

**TÁRSADALOMFÖLDRAJZI FOLYAMATOK
KELET-KÖZÉP-EURÓPÁBAN: PROBLÉMÁK,
TENDENCIÁK, IRÁNYZATOK**

Nemzetközi földrajzi konferencia
Beregszász, 2020. március 26–27.

Tanulmánykötet

1. kötet

„RIK-U” Kft.

Ungvár

2020

УДК (ЕТО): 911.3(4-11)(4-191.2)
T– 32

A kétkötetes kiadvány a Beregszászban, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolán 2020. március 26–27-re tervezett, de a koronavírus-járvány miatt bevezetett karantén következtében elhalasztott *Társadalomföldrajzi folyamatok Kelet-Közép-Európában: problémák, tendenciák, irányzatok* című nemzetközi földrajzi konferenciára beküldött előadások anyagát tartalmazza.

Készült a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Kiadói Részlege és Földtudományi és Turizmus Tanszéke közreműködésével.

Szerkesztőbizottság: *Berghauer Sándor, Dávid Lóránt Dénes, Dnyisztrjanszkij Miroszlav, Fodor Gyula, Gergely Livia, Gönczy Sándor, Izsák Tibor, Mocá Andrij, Molnár D. István, Molnár József, Nagy Tibor, Oláh Natália, Papp Géza, Sass Enikő, Sesuka Halina, Tóth Attila, Vince Tímea, Virván Olga*

Műszaki szerkesztés: *Dobos Sándor*

Tördelés: *Dobos Sándor, Orbán Melinda, Tótin Viktória*

Korrektúra: *Kordonec Oleksandr, Pusztai-Tárczy Beatrix, Sin Edina, Vrabely Tamás*

Borítóterv: *Molnár D. István*

ETO-besorolás: *a II. RF KMF Apáczai Csere János Könyvtára*

A kiadásért felelnek: *Orosz Ildikó, Dobos Sándor*

A kötetben található tanulmányokat
a nemzetközi földrajzi konferencia Tudományos Tanácsa lektorálta.

A közölt tanulmányok tartalmáért a szerzők a felelősek.

A kiadvány tartalmát az „Unicheck”
online plágium-ellenőrző program segítségével ellenőriztük.

**A konferenciát és a kiadvány megjelenését
Magyarország kormánya, továbbá a Nemzetstratégiai Kutatóintézet támogatta:**

Kiadó és nyomdai munkák: „RIK-U” Kft.
88 000 Ungvár, Gagarin u. 36. E-mail: print@rik.com.ua
Felelős vezető: Sztanyisevszkij Jevgen

ISBN 978-617-7868-12-4
ISBN 978-617-7868-13-1 (T. 1)

© A szerzők, 2020
© A szerkesztőbizottság, 2020
© II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, 2020

ЗАКАРПАТСЬКИЙ УГОРСЬКИЙ ІНСТИТУТ ІМ. Ф. РАКОЦІ ІІ

**СОЦІАЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ ПРОЦЕСИ
В СХІДНО-ЦЕНТРАЛЬНІЙ ЄВРОПІ: ПРОБЛЕМИ,
ТЕНДЕНЦІЇ, НАПРЯМИ**

Міжнародна наукова географічна конференція
Берегове, 26–27 березня 2020 року

Збірник наукових робіт

Том 1

ТОВ «РІК-У»

Ужгород

2020

УДК: 911.3(4-11)(4-191.2)
Т– 32

Двотомний збірник містить матеріали доповідей міжнародної наукової географічної конференції *Соціально-географічні процеси в Східно-Центральній Європі: проблеми, тенденції, напрями*, яка мала відбутися 26–27 березня 2020 року в Закарпатському угорському інституті ім. Ф. Ракоці ІІ (м. Берегове), однак через епідемію коронавірусу та запровадження карантину була відкладена.

Підготовлено Видавничим відділом спільно з кафедрою географії та туризму Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці ІІ

Редакційна колегія: *Олександр Бергхауер, Лорант-Дейнеш Давід, Мирослав Дністрянський, Дюло Фодор, Лівія Гергей, Шандор Генці, Тібор Іжак, Андрій Моца, Стефан Молнар Д., Йосип Молнар, Тібор Нодь, Наталія Олаг, Гейзо Папп, Еники Шаш, Галина Щука, Атілла Товт, Тімео Вінце, Ольга Вірван*

Технічне редагування: *Олександр Добош*

Верстка: *Вікторія Товтін, Мелінда Орбан, Олександр Добош*

Коректура: *Беатрікс Пустой-Гарці, Едіна Шін, Олександр Кордонець, Томаш Врбель*

Обкладинка: *Стефан Молнар Д.*

УДК: *Бібліотечно-інформаційний центр “Опацої Черє Янош” при ЗУІ ім. Ф. Ракоці ІІ*

Відповідальні за випуск: *Ільдико Орос, Олександр Добош*

Матеріали видання рецензовані Науковою радою міжнародної наукової географічної конференції.

За зміст опублікованих статей відповідальність несуть автори.

Матеріали збірника були перевірені на наявність збігів і запозичень сервісом «Unicheck».

Проведення конференції та друк видання здійснено за підтримки уряду Угорщини й Інституту національних стратегічних досліджень:

Видавництво та поліграфічні послуги: ТОВ «РІК-У»
вул. Гагаріна 36, м. Ужгород, 88 000. Електронна пошта: print@rik.com.ua
Генеральний директор: Євген Станішевський

ISBN 978-617-7868-12-4

ISBN 978-617-7868-13-1 (Т. 1)

© Автори, 2020

© Редакційна колегія, 2020

© Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці ІІ, 2020

FERENC RÁKÓCZI II TRANSCARPATHIAN HUNGARIAN
COLLEGE OF HIGHER EDUCATION

**HUMAN GEOGRAPHICAL PROCESSES
IN EAST CENTRAL EUROPE: PROBLEMS,
TENDENCIES AND TRENDS**

International Geographical Conference
Berehove, March 26–27, 2020

Selected papers

Volume 1

“RIK-U” LLC
Uzhhorod
2020

УДК (UDC): 911.3(4-11)(4-191.2)
T- 32

The two-volume publication contains the speeches submitted for the international geographical conference under the title *Human geographical processes in East Central Europe: problems, tendencies and trends* that was to be held in Berehove, at Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education on 26–27 March 2020, but was postponed due to the quarantine preventive measures introduced as a result of coronavirus epidemic.

Prepared at the Publishing Department of Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education in cooperation with the Department of Geography and Tourism

Editorial Board: *Sándor Berghauer, Lóránt Dénes Dávid, Myroslav Dnistrians'kiy, Gyula Fodor, Livia Gergely, Sándor Gönczy, Tibor Izsák, Andriy Motsa, István Molnár D., József Molnár, Tibor Nagy, Natália Oláh, Géza Papp, Enikő Sass, Halyna Shchuka, Attila Tóth, Tímea Vince, Olga Virván*

Technical editing: *Sándor Dobos*

Page proof: *Melinda Orbán, Sándor Dobos, Viktória Tótin*

Proof-reading: *Beatrix Pustai-Tárczy, Edina Sin, Oleksandr Kordonec, Tamás Vrabely*

Cover design: *István Molnár D.*

Universal Decimal Classification (UDC): *Apáczai Csere János Library of Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education*

Responsible for publishing: *Ildikó Orosz, Sándor Dobos*

The research papers of the volume were proofread by the Scientific Council of the international geographical conference.

Authors are responsible for the content of the research papers.

The content of the research papers was checked by Unicheck Plagiarism Checker Service and Plugin.

**The conference and the publication of the research papers
sponsored by the government of Hungary and the Research Institute for National Strategy:**

Publishing and printing: "RIK-U" LLC
Gagarin Street 36, 88 000 Uzhhorod, Ukraine. E-mail: print@rik.com.ua
Responsible manager: Jevgen Stanyisevskiy

ISBN 978-617-7868-12-4

ISBN 978-617-7868-13-1 (T. 1)

© Authors, 2020

© Editorial Board, 2020

© Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education, 2020

TARTALOM / ЗМІСТ / CONTENT

1. KÖTET / TOM 1 / VOLUME 1

ELŐSZÓ	23
ПЕРЕДМОВА.....	24
PREFACE	25
ПЕРЕДМОВА.....	26
ELŐSZÓ	27
PREFACE	28
<i>Plenáris előadások / Пленарні доповіді / Plenary Presentations .....</i>	<i>29</i>
Маруняк Є. О.: РЕГІОНАЛЬНА НЕРІВНІСТЬ ТА РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА: ПОШУК БАЛАНСУ	31
Мезенцев К. – Провотар Н.: НЕОДНОЗНАЧНІ ПРИМІСЬКІ ПРОСТОРИ: РОЗШИРЕННЯ ЧИ ЗВУЖЕННЯ ПОВСЯКДЕННИХ ПРАКТИК?	41
Руденко Л. Г. – Дронова О. Л.: ЦІЛІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НАПРЯМКИ ВПРОВАДЖЕННЯ І ЗАВДАННЯ ГЕОГРАФІЇ	47
<i>Népesség- és társadalomföldrajz / Географія населення та соціальна географія / Population and Social Geography .....</i>	<i>53</i>
Bagdi, Róbert: ETHNIC MINORITIES AND THEIR LANGUAGE IN HUNGARIAN COUNTY SEATS – THE CENSUS OF 2011	55
Berki, Márton – Sivadó, Brigitta: SECULARIZATION OR A RELIGIOUS REVIVAL? – RELIGIOSITY IN DUNAÚJVÁROS AND KAZINCBARCIKA DURING AND AFTER SOCIALISM.....	65
Dancs György: DEMOGRÁFIAI HELYZETKÉP ÉSZAKKELET-MAGYARORSZÁGON AZ 1831-ES KOLERAJÁRVÁNY IDEJÉN.....	73

<i>Дністрянський М. С.:</i> ОСНОВНІ ЕТАПИ ЗАСЕЛЕННЯ ГИРСЬКОЇ МІСЦЕВОСТІ УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ.....	83
<i>Dusek Tamás:</i> AZ OKOSVÁROSOK KOMPLEX MUTATÓSZÁMAINAK TARTALMI ÉS MÓDSZERTANI KÉRDÉSEI.....	91
<i>Egri Zoltán – Uzzoli Annamária:</i> AZ EGÉSZSÉGEGYENLŐTLENSÉGEK NÉHÁNY ÖSSZEFÜGGÉSE A TÁRSADALMI-GAZDASÁGI EGYENLŐTLENSÉGEKKEL MAGYARORSZÁGON.....	99
<i>Fabula, Szabolcs – Ilcsikné Makra, Zsófia – Pál, Viktor – Lados, Gábor – Boros, Lajos:</i> MIGRATION INTENTIONS AND MOTIVES OF HEALTH WORKERS AND MEDICAL STUDENTS – A COUNTRY CASE STUDY FROM HUNGARY	107
<i>Гукалова І. В.:</i> ІСТОРИКО-ГЕОГРАФІЧНИЙ КОНТЕКСТ ОСМИСЛЕННЯ ПЕРЕДУМОВ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКИХ МІСТ	115
<i>Гаврилюк О.:</i> СОЦІАЛЬНА НЕРІВНІСТЬ У РАДЯНСЬКОМУ РОЗПОДІЛІ ЖИТЛА – ВІД СТАЛІНІЗМУ ДО РОЗВИНЕНОГО СОЦІАЛІЗМУ. РЕЗУЛЬТАТИ ПОЛЬОВОЇ РОБОТИ У МІСТІ ДНІПРО [ЕКС ДНІПРОПЕТРОВСЬК], УКРАЇНА	123
<i>Лейберюк О. М.:</i> МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПРОСТОРОВИХ БАЗ ДАНИХ ДЕМОГРАФІЧНИХ ХАРАКТЕРИСТИК НАСЕЛЕННЯ.....	133
<i>Molnár D. István:</i> A KÖZIGAZGATÁSI TÉRFELOSZTÁS VÁLTOZÁSAI KÁRPÁTALJÁN UKRAJNA FÜGGETLENNÉ VÁLÁSÁT KÖVETŐEN.....	139
<i>Molnár József:</i> MÓDSZEREK A NÉPESSÉG ELHELYEZKEDÉSE, ILLETVE A NÉPSŰRŰSÉG TÉRKÉPI ÁBRÁZOLÁSÁRA – KÁRPÁTALJA PÉLDÁJÁN.....	147
<i>Obádovics Csilla:</i> NÉPESEDÉSI FOLYAMATOK KÜLÖNBSEGEI A KÁRPÁT-MEDENCE NÉHÁNY ORSZÁGÁBAN	157
<i>Patkós Csaba – Tóth Antal:</i> MAGYAR FIATALOK MIGRÁCIÓJA EMPIRIKUS KUTATÁSOK TÜKRÉBEN	167

<i>Підгрушній Г. П. – Сікорська Л. Б.:</i> СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ІДЕНТИЧНОСТІ НАСЕЛЕННЯ МІСТ УКРАЇНИ	177
<i>Поливач К. А.:</i> МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЯВЛЕННЯ ТА ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОГО КАРКАСУ УКРАЇНИ	185
<i>Пугач С. О. – Мезенцев К. В.:</i> ПРОСТОРОВІ ОСОБЛИВОСТІ ПОШИРЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ІНТЕРНЕТ-МЕРЕЖ У ЗАКАРПАТСЬКІЙ ОБЛАСТІ.....	193
<i>Rigóczy Csaba:</i> A VÁROSI OTTHON-ATTITÚD VIZSGÁLATA	201
<i>Siskáné Szilasi Beáta – Halász Levente:</i> A KELET- ÉS KÖZÉP-EURÓPAI GAZDASÁGI ALAPÚ KIVÁNDORLÁS MINT ÉLETSTRATÉGIA – A SZUBJEKTÍV JÓL-LÉT SZINTJEI KÜLFÖLDÖN.....	211
<i>Tolnai Gábor:</i> KELET-KÖZÉP-EURÓPAI FŐVÁROSOK VÍZPARTI MEGÚJULÁSA BUDAPEST, BELGRÁD ÉS KIJEV PÉLDÁJÁN	221
<i>Tuza Benedek:</i> BELSŐ-ERZSÉBETVÁROS TÁRSADALMI KONFLIKTUSAI	231
<i>Veselicz Adél:</i> A LEADER HELYI AKCIÓCSOPORTOK MŰKÖDÉSÉNEK VIZSGÁLATA TERÜLETI EGYENLŐTLENSÉGI INDEXEK SEGÍTSÉGÉVEL.....	241
<i>Вірван О. О.:</i> ГЕНДЕРНИЙ АНАЛІЗ ДЕПУТАТСЬКИХ КОРПУСІВ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ БЕРЕГІВСЬКОГО РАЙОНУ	251
<i>Régiók és határok / Regioni та кордони / Regions and Borders.....</i>	257
<i>Bodó, Pál Bence:</i> EXTERNAL DEBT ACCUMULATION IN KYRGYZSTAN.....	259
<i>Csernicskó István:</i> HOL A HATÁR, AVAGY MEDDIG TART EGY NYELVTERÜLET? EGY DIALEKTUSKONTINUUM ÖNÁLLÓ NYELVEKRE OSZTÁSÁNAK PROBLÉMÁI.....	269
<i>Elekes Tibor – Szilágyi Ferenc:</i> A HABSBERG BIRODALOM TÉRSZERVEZÉSI KÍSÉRLETEI DÉLKELET-ERDÉLYBEN	279

Hajdú Zoltán: TÉRKÖZÖSSÉGI, ÉRDEKKÖZÖSSÉGI, „SORS- KÖZÖSSÉGI” ÁLLAMCSOPORTOK FORMÁLÓDÁ- SA AZ EURÓPAI UNIÓ KELETI TÉRSÉGÉBEN.....	289
Kozma, Dorottya Edina: COMPOSITE SUSTAINABLE DE- VELOPMENT INDICATORS IN CASE OF 28 EURO- PEAN UNION MEMBER STATES.....	299
Кравцова І. В.: ГЕОГРАФІЧНИЙ ФЕНОМЕН ЦЕНТРАЛЬ- НОЇ ЄВРОПИ	309
Szabó Pál: FOGYASZTÁSFÖLDRAJZI DIMENZIÓK A POSZT- SZOCIALISTA TÉRSÉGBEN	317
Склярська О. І.: ЕЛЕКТОРАЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ ПРО- ЦЕСИ У ПРИКОРДОННИХ ЕТНІЧНО НЕОДНОРІД- НИХ РАЙОНАХ УКРАЇНИ.....	327
 <i>Nemzeti kisebbségek által lakott térségek társadalmi és gazdasági pozíciói Kelet- és Közép-Európában / Соціальні та економічні позиції регіонів із компактним проживанням національних меншин у Східній та Центральній Європі / Social and Eco- nomic Positions of the Regions Inhabited with Ethnic Minorities in Central and Eastern-Europe .....</i>	
Körmöczi Gábor: A NÉPI KULTÚRA TÁMOGATÁSPOLITI- KÁJÁNAK TERÜLETI ASPEKTUSAI MAGYAROR- SZÁGON ÉS ROMÁNIÁBAN A CSÓRI SÁNDOR ALAP FINANSZÍROZÁSAINAK TÜKRÉBEN	337
Linc Annamária: A MAGYAR–UKRÁN HATÁRON ÁTNYÚ- LÓ EGYÜTTMŰKÖDÉSEK LEHETŐSÉGEI ÉS KOR- LÁTAI.....	347
Samu István – Kulcsár László: ÖSSZENŐ, AMI ÖSSZETAR- TOZIK. A TÁRSADALMI ÉS GAZDASÁGI KAPCSO- LATOK REKONSTRUKCIÓJA KÉT IPOLY MENTI FALUBAN A FOLYÓ SZEMKÖZTI OLDALÁN	355
Szalkai Gábor: SZIMBOLIKUS HARCOK A KÁRPÁTOK ÁTJÁRÓIBAN.....	365
Tőzsér Anett: A MAGYAR TURIZMUS KÁRPÁT-MEDEN- CEI SZINTŰ KITERJESZTÉSÉNEK INDOKOLTSÁ- GA ÉS LEHETŐSÉGEI.....	373

2. KÖTET / TOM 2 / VOLUME 2

<i>Turizmus / Туризм / Tourism</i>	407
Алієв В. В.: СПЕЦИФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ.....	409
Аріон О. В. – Бричук М. С.: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ МИС- ЛИВСЬКОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ.....	415
Чернишова Т. М.: SWOT-АНАЛІЗ ТА СТРАТЕГІЧНІ АЛЬ- ТЕРНАТИВИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ В ЖИТОМИРСЬКІЙ ОБЛАСТІ.....	425
Elekes Tibor – Kápolnási Zsolt: AZ AGYAGFALVA EMLÉK- HÁZ IDEGENFORGALMI JELENTŐSÉGE, OKTATÁ- SI-NEVELÉSI LEHETŐSÉGEI.....	431
Gyuricza László – Szabó Balázs Attila: A MAGYARORSZÁ- GI SKANZENEK IDEGENFORGALMI SZEMPONTÚ VIZSGÁLATA.....	437
Kalmárné Rimóczi Csilla – Bakos Róbertné: AZ ONLINE KOM- MUNIKÁCIÓ JELENTŐSÉGE AZ UTAZÁSI DÖNTÉ- SEKBEN.....	447
Калмикова І. С. – Меліх О. О. – Меліх Т. Г.: СОЦІАЛЬНО- ГЕОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В ЗАКАРПАТСЬКІЙ ТА ОДЕСЬКІЙ ОБЛАСТЯХ.....	457
Kampó Ildikó: AZ EU-S TURISZTIKAI FEJLESZTÉ- SI PROGRAMOK MEGJELENÉSE KÁRPÁTALJA HEGYVIDÉKI TERÜLETEIN.....	465
Kátay Ákos: A GLOBÁLIS SZÁLLODAVÁLLALATOK TER- JESZKEDÉSI AKTIVITÁSA ÉSZTORSZÁG, LETT- ORSZÁG, LITVÁNIA, BELARUSZ, UKRAJNA ÉS MOLDOVA FŐVÁROSAIBAN.....	475
Kóródi, Márta – Mondok, Anita – Szabó, Attila: THE AWARE- NESS AND ACCEPTANCE OF THE TOURISM BRAND “HEART OF THE HUNGARIAN GREAT PLAIN” AND ITS ATTRACTIONS.....	485
Lontai-Szilágyi Zsuzsanna – Oláh Natália – Tóth Nikoletta Marian- na – Gönczy Sándor: KERESLETELEMZÉS A MAGYAR- ORSZÁGRÓL A KÁRPÁTALJAI BEREGVIDÉKRE ÉRKEZŐ TURISTÁK KÖRÉBEN.....	495

<i>Máltesics Péter – Varjas János: AZ INTERAKTÍV TANULÁS ÖSVÉNYEIN. HAZAI ÉS NEMZETKÖZI GEOPARKOK OKTATÁSI MEGOLDÁSAI.....</i>	505
<i>Машіка Г. В.: АТРАКЦІЯ ЯК ДОМІНУЮЧА СКЛАДОВА ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ .....</i>	515
<i>Mátyás Szabolcs – Tokodi Panna: A TURIZMUSBIZTONSÁG EGYES ÖSSZETEVŐINEK VIZSGÁLATA A VISEGRÁDI ORSZÁGOKBAN .....</i>	523
<i>Меліх О. О. – Калмикова І. С. – Меліх Т. Г.: НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ ЧЕРЕЗ СФЕРУ ТУРИЗМУ .....</i>	533
<i>Mondok, Anita – Szüle, Picabo Heder: ADULTS-ONLY HOTEL – A POTENTIAL SPECIALIZATION FOR SUCCESS? .....</i>	539
<i>Осінчук А. С.: ПРАВОВИЙ ДИСКУРС ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ .....</i>	549
<i>Пацюк В. С. – Герасімова С. В.: РЕВІТАЛІЗАЦІЯ ПРОМИСЛОВИХ ОБ'ЄКТІВ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ В УКРАЇНІ.....</i>	557
<i>Papp Géza: A KÉZMŰVES TERMÉKEK IRÁNTI KERESLET KÁRPÁTALJA FESZTIVÁLJAIN .....</i>	565
<i>Sass Enikő – Berghauer Sándor: HELYZETKÉPAZ EGÁNEDE KÁRPÁTALJAI GAZDASÁGFEJLESZTÉSI PROGRAM TURIZMUSRA GYAKOROLT HATÁSAIRÓL .....</i>	575
<i>Sütő László – Baranyi Kinga – Baráz Csaba – Holló Sándor – Homoki Erika – Cs. Nagy Ádám – Gasztonyi Éva: A BÜKK-VIDÉK GEOPARK FÖLDTUDOMÁNYI ÉRTÉKEINEK ÉRTÉKELÉSE .....</i>	585
<i>Ситник О. І. – Хлевнюк О. Я. – Працьовитий М. М.: НЕПЕВНЕ МАЙБУТНЄ ЧИ ПЕРСПЕКТИВА РОЗВИТКУ ГАЙВОРОНСЬКОЇ ВУЗЬКОКОЛІЙКИ .....</i>	595
<i>Смирнов І. Г.: ВОЄННИЙ ТУРИЗМ: ГЕТЬМАН П. КОНАШЕВИЧ-САГАЙДАЧНИЙ ЯК ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ВІЙСЬКОВИЙ ЛОГІСТ.....</i>	605
<i>Tarpai József: A KÁRPÁTALJAI MAGYAR KÖZÖSSÉG MEGMARADÁSÁT SZOLGÁLÓ KULTURÁLIS ÉS TURISZTIKAI FEJLESZTÉSEK AKTUÁLIS PÉLDÁI .....</i>	613

Уварова Г. Ш.: ФЕСТИВАЛЬНИЙ ТУРИЗМ В УКРАЇНІ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ, ГЕОГРАФІЯ І ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ	621
Щука Г. П. – Сокол Т. Г.: МОДЕРНІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В ТУРИЗМІ: ПОТРЕБИ ТА МОЖЛИВОСТІ	629
<i>Környezeti problémák / Проблеми довкілля / Environmental problems.....</i>	635
Apró Anna: SZEMPONTOK A FÉNYSZENNYEZÉS OKTA- TÁSÁHOZ A TANTERVI SZABÁLYOZÁS VONAT- KOZÁSÁBAN	637
Csoma Zoltán – Háger Krisztián – Csoma Zsuzsanna: A VÉRKE CSATORNA ÜLEDÉKÉNEK NEHÉZFÉM-SZENNYE- ZETTSÉGE	643
Dobó Marianna: A VÁLTOZÁSKEZELÉSI MÓDSZERTAN ALKALMAZÁSÁNAK PROBLEMATIKÁJA A VÉ- DELMI IGAZGATÁS TÉRSÉGI TERVEZÉSÉBEN	651
Hafenschner, Viktória Priscilla – Jankó, Ferenc: ENVIRON- MENTAL CONTROVERSY ON THE GABCIKOVO- NAGYMAROS WATER DAM, THE DANUBE RIVER. THE ASPECTS OF HUNGARIAN SCIENCE	659
Hardi Tamás – Hegyiné Bolla Katalin: A SZUBURBANIZÁ- CIÓ KÖRNYEZETÁTALAKÍTÓ SZEREPE A GYŐRI AGGLOMERÁCIÓBAN	667
Гінзула М. Я. – Смілик О. В. – Тесьолкіна Т. С.: АНАЛІТИ- КА СТРАТЕГІЧНИХ ДОКУМЕНТІВ МЕНЕДЖМЕН- ТУ ВОДНОГО СЕКТОРУ КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА СХІДНОЇ ЄВРОПИ.....	675
Ігнатишин В. В. – Іжак Т. Й. – Ігнатишин М. Б.: МОНІТО- РИНГ ГЕОДИНАМІЧНОГО СТАНУ ЗАКАРПАТСЬ- КОГО ВНУТРІШНЬОГО ПРОГІНУ	683
Ігнатишин В. В. – Вербицький С. Т. – Ігнатишин А. В.: ГЕО- ФІЗИЧНІ ПОЛЯ ТА ЇХ ЗВ'ЯЗОК З ЕКОЛОГІЧНО НЕ- БЕЗПЕЧНИМИ ПРОЦЕСАМИ НА ЗАКАРПАТТІ.....	691
Kajati, György – Németh, Mercédesz: THE ROLE OF LOCAL PRODUCTS IN EDUCATION AND THE ERASMUS+ PROGRAM	699

<i>Kályko A. – Bászjuk T. – Cselle D. – Napcsák I.:</i> A POLISSZJAI-ALFÖLD FOLYÓINAK JELENLEGI ÁLLAPOTA ÉS KÖRNYEZETI PROBLÉMÁJA.....	707
<i>Лісовський С. А.:</i> РОЛЬ ГЕОГРАФІЇ У ВПРОВАДЖЕННІ ПРОЦЕДУРИ СЕО ПРИ РОЗРОБЦІ ПЛАНІВ ПРОСТОРОВОГО РОЗВИТКУ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД.....	713
<i>Solymos Karolina – Csoma Zoltán:</i> AKÁRPÁTALJAI-ALFÖLD TALAJAI FELVEHETŐ MIKROELEM-TARTALMÁNAK ÉS -ELLÁTOTTSÁGÁNAK ÖSSZEHASONLÍTÓ VIZSGÁLATA ELTÉRŐ HATÁSMECHANIZMUSÚ KIVONÓSZEREKBEN.....	723
<i>Vince Tímea – Csoma Zoltán – Molnár D. István – Gönczy Sándor:</i> A FELSZÍNI VIZEK NEHÉZFÉM-TARTALMÁNAK VIZSGÁLATA A NAGYMUZSALYI ARANYBÁNYA MEDDŐINEK KÖRNYEZETÉBEN	731

SZIMBOLIKUS HARCOK A KÁRPÁTOK ÁTJÁRÓIBAN

Szalkai Gábor

*Eötvös Loránd Tudományegyetem
hajnalihegy@gmail.com*

Abstract

SYMBOLIC FIGHTS IN THE PASSES AND CROSSES OF THE CARPATHIANS

Szalkai, Gábor

On the former border of historical Hungary in the Carpathians there are several passes and crosses which became more and more symbolic places. In the article there were investigated about four passes and crosses in the Northeastern- and Eastern-Carpathians in Ukraine (Passes of Uzsockij and Vereckij) and in Romania (Crosses of Ghimeş and Uz). The questions were what kind of symbols were erected by the nations in this places and what their roles are.

Keywords: *Trianon, symbolic places, Hungary, Ukraine, Romania, the Carpathians*

A Kárpátok mint a történelmi Magyarország határa mind az első, mind a második világháború során súlyos harcok színhelye volt. A hegyvonulat itt vizsgált, ma Ukrajnában és Romániában található részei, az Északkeleti- és Keleti-Kárpátok – egy rövid szakaszt kivéve – az I., majd a II. világháborút követően is elvesztették országhatár szerepüket, jelenleg csak az országok belső közigazgatási határai futnak itt. Az emlékezés helyeiként azonban továbbra is kitüntetett a szerepük, több fontos hágóban és szorosban olyan mentális határként élnek tovább, melyek nemcsak a magyar, ukrán vagy román, de a háborúban részes többi nemzet emlékhelyeivé is tették e pontokat. Ezen emlékhelyek története, célja, szimbolikája meglehetősen eltérő, s vannak köztük olyanok, melyek nem csak a megemlékezés, de a szimbolikus harcok, sőt egyes esetekben újra valódi harcok színtereivé is váltak az elmúlt időszakban.

Tanulmányomban négy olyan egykori határpont, az Ukrajnában fekvő Uzsoki-hágó és Vereckei-hágó, valamint a Romániában fekvő Gyimesi-szoros és az Úz-völgye szimbolika történetét vetem össze, melyek a világháborúk során mind kitüntetett szereppel bírtak, jelen kori történetük azonban eltérő.

Uzsoki-hágó

Az Uzsoki-hágó az I. világháborúban Magyarország a harcok által egyik legerősebben érintett területe volt. 1914 őszétől 1915 tavaszáig intenzív harcok zajlottak a térségben, maga a hágó nyolc alkalommal cserélt gazdát az osztrák-magyar és az orosz hadsereg között. Szintén jelentős harcok zajlottak itt a II. világháború során is, de ebből az időszakból elsősorban a

közös lengyel–magyar határ megteremtése kapcsán vált híressé az átkelő. Mindezen események megjelennek a hágó mai szimbolikájában is, melynek egyébként – valamennyi kárpátaljai hágó közül a leginkább – Kárpátalja (ukránul Kárpáton túli terület) és a Lvivi terület határaként – ma is „antik”, országhatár jellege van az ott lévő, sorompóval biztosított belső ellenőrzési pontnak köszönhetően. Az ellenőrző pont mindkét oldalán található emlékhely, melyek közül mind a hágótól való távolság, mind a turisztikai beágyazottság miatt a kárpátaljai oldalra esik a fókusz.

A parkolóval, pihenőkkel felszerelt kárpátaljai oldalon a látogatót többnyelvű, az „Uzsoki Nemzeti Természeti Park” által felállított, összesen 10 db ukrán és angol tájékoztató tábla várja, melyek többnyire kiegyensúlyozott tájékoztatást nyújtanak a terület történelméről is. Ezekkel szemben, az út másik oldalán található két emlékhely, az orosz hadsereg által emelt I. világháborús közös emlékmű, mely több száz katona tömegsíriját rejt. A 2000-es évek közepén még csak orosz és magyar nyelvű eredeti emléktáblákat később ukrán és német nyelvűvel egészítették ki, majd 2015-ben egy cseh, később pedig egy horvát emléktáblát is avattak az érintett országok honvédelmi kötődésű szervezetei. Ezzel szemben a II. világháborús emlékmű csak ukrán és orosz nyelvű, és csak a szovjet hadsereg harcosainak állít emléket. Az I. világháborús sírkertben találjuk a háromnyelvű (magyar, lengyel, ukrán), a lengyel-magyar kapcsolatnak emléket állító táblát, mely arra emlékeztet, hogy Lengyelország II. világháborús megszállását követően a közös határszakaszon Magyarország több mint 100 ezer lengyel menekültet fogadott be.

A hágó túloldalán egyetlen emlékmű és a hozzá tartozó információs tábla található csak, kissé távolabb, mintegy 600 méter távolságban. A kizárólag ukrán nyelvű emlékhely az I. világháborúban elesett, egyébként akkor még az Osztrák–Magyar Monarchia kötelékében harcoló szicsgárdistáknak állít emléket. Mivel a szicsgárdistákat a szovjet történelemírás ellenségnek tekintette, így csak a rendszer lazulásával, 1990-ben készülhetett el a nekik emléket állító emlékmű az első ütközetük színhelyén. Ez az emlékmű, bár megjelenésében a hágóban található I. világháborús emlékművet idézi, szimbolikájában és mondanivalójában azonban Ukrajna dicsőségét és felvirágoztatását élteti.

Vereckei-hágó

A Vereckei-hágó a magyar nemzet, a nemzeti tudat egyik legmeghatározóbb földrajzi szimbóluma, a honfoglalás jelképe. Ugyanakkor, bár ez Magyarországon nem ismert, az ukrán nemzet számára is növekvő jelentőségű

a hágó, melyre az ukrán narratíva, hasonlóan a magyarhoz, egyre inkább a független saját állam megteremtésének egyik első, igazi tragikus eseményének helyszínéeként tekint.

Verecke ilyen értelemben nem hadtörténeti emlékhely, hanem ennél több, és egészen 2019-ig, az úz-völgyi eseményekig a teljes Kárpát-medence leginkább és leghosszabb időn át támadott magyar emlékhelye volt. Itt a szovjet, majd az ukrán emlékezet fizikailag is kiszorította a magyar emlékhelyet, mely 1881-től 1966-ig állhatott eredeti helyén. Egyes vélekedések szerint azért maradhatott olyan sokáig a helyén az emlékmű, mert a szovjet hatalom a magyar obeliszken lévő Salamon pecsétje pentagramot vörös csillagnak vélte (http://www.muemlekem.hu/magazin/opusztaszer_emlekpark_verecki_emlekmu).

Az új emlékmű állítására csak az ukrán hatalomváltás után kerülhetett sor, mely egyben – az időközben magyar revizionista feliratokkal is kidekorált – verecki szovjet emlékműveket is elsöpörte. A 90-es évek közepén indult kezdeményezés azonban a millicentenárium évére az ukrán nacionalista támadások keresztútjába került, és 1996 és 2008 között csak egy negyedig kész emlékmű állhatott a gerincen, a hágótól kissé távolabb, melyet így is, és az átadás után is számos alkalommal rongáltak meg ukrán nacionalisták (például MTI 2008a). Az emlékhely felértékelődését jelzi, hogy az első avatást még csak a megyei főmérnök és alispán, a másodikat már az igazságügy miniszter végezte, míg a negyedik, az új emlékművet a magyar és az ukrán köztársasági elnök avatta volna közösen 2008 márciusában (Név nélkül 1881, <http://www.muemlekem.hu/hatareset/show/1953>, Független hírügynökség 2008). A viszony feszültté válása miatt ez azonban elmaradt, és ugyanezen év júliusában végül „csak” a két nagykövet volt jelen az avatáson (MTI 2008b). A magyar emlékműnél semmilyen szöveg nem tájékoztat arról, hogy mit lát az arra járó, amely sok ukrán turistát téves, negatív következtetés levonására ösztönöz. A későbbi években kalandos körülmények között előkerült az eredeti emlékmű, majd minden darabja is, melyet nem eredeti helyén, hanem Ópusztaszeren avatott fel 2015-ben a magyar országgyűlés elnöke (Kovács 2015).

A 2008-as magyar avatással egy napon, a hágóban Kárpátalja kormányzója avatta fel a szicsgárdisták kupolás emlékművét (MTI 2008b), akiket az ukrán fél akkori álláspontja szerint 1939-ben itt végeztek ki a magyar honvédek. Később az ukrán fél több éven keresztül kutatta a kérdést, és a 2017-ben a kupolás emlékmű mellett felszentelt katonai temető-

ben újratemették azt a 22 szicsgárdistát, akiknek a holttestét megtalálták a Kárpátokon kívüli falvakban. A felállított, több elemében megkérdőjelezhető négy nyelvű (ukrán, angol, lengyel, magyar) emléktábla tanulsága szerint a magyar hadsereg csak megkínozta az elfogott gárdistákat, kivégzésük a lengyel katonák számlájára írható. Ugyanezen év decemberében még egy avatás történt Vereckén, a honfoglalási emlékmű oltárkövét harmadjára kellett újra készíteni és felszentelni a folyamatos rongálások következtében (MTI 2017).

Gyimesi-szoros

Északról délre haladva a következő vizsgált, egykori határpont a Gyimesbükk és Palanca közt fekvő Gyimesi-szoros. Eltérően a Kárpátok Ukrajnába eső szakaszától, mely mindenhol vízvásztó gerinc is, a Keleti-Kárpátokban az országhatár több esetben a főgerinctől keletre haladt. Vagyis mind Gyimesben a Tatros, mind tőle délebbre az Úz mentén is völgyi helyzetben találjuk a történelmi határt. Ennek Gyimesbükk esetében az a jelentősége, hogy a Tatros völgye régóta jól járható útvonallá bővült, és a korábbi határon számos olyan műemlék jellegű épület állt, melyek alkalmasak voltak a történelmi múlt bemutatására. Helyi és magyarországi összefogással 2008-ban kezdődött el az a tudatos turisztikai és történelmi örökségépítési program, melynek során Gyimesbükköt az ezeréves határ új szimbólumává és turisztikailag is eladható programmá tették. A vasúti őrház, a Kontumáci kápolna felújítása és az egykori vesztegzárépület emlékhellyé alakítása mellett a Deáky-féle panzió is megújult, és Sebő Ödön szobrának idekerülésével egyben katonai emlékhellyé is vált. Bizonyos helyeken magyar, román, angol és német információs táblák tájékoztatnak a látnivalókról, azonban más pontokon kizárólag magyar nyelvű információkat olvashatunk. Az éveken át zajló tudatos fejlesztésre 2012-ben a román fél is reagált, és az egykori határ túloldalán, de csak néhány száz méterre az őrháztól, az 1921-től létező Rebreanu-sír és a szovjet katonai emlékoszlop mellett új emlékhelyet létesítettek. Ennek fő üzenetét Nicolae Titulescu, a két világháború közötti Románia egyik külügyminiszterének szavai fejezik ki: „Románia Erdély nélkül nem lehet egész, Románia áldozatok nélkül nem lehet nagy.” Míg tehát az erdélyi oldalon a Magyar Királyság emlékeztet, a honvédő harcokat, az egykori határ láthatóvá tételét állították középpontba, addig a moldvai oldalon a román egyesülést és Erdély Romániához csatolását tartják a legfontosabbnak (Szalkai 2017).

Úz-völgye

Úz-völgye a magyar háborús hadviselés egyik szimbolikus helyszíne. A térség, ahogyan az erdélyi Kárpátok többi átjárója is, 1916. augusztus végén, Románia átállásával vált hadműveleti területté, s tartottak a harcok a következő évig. Ekkor a háborús áldozatok miatt kellett létrehozni az úz-völgyi katonatemetőt. Az egykori határ túloldalán a román névtelen katona sírja emlékeztet az egykori harcokra. 1944-ben az újabb román átállással újra hadszínterré vált a völgy, a 2. Ukrán Front csapatai itt érték el először a Kárpátokat.

Magyar részről a rendszerváltás után nyílt lehetőség a háborús emlékezettel foglalkozni, 1994. augusztus 26-án, a harcok kitörésének 50 éves évfordulóján a székelység kötömbös, kopjafás II. világháborús emlékművet állított az I. világháborús temetőbe. Innentől kezdve az augusztus 26-ai megemlékezések rendszeressé váltak, és elkezdtek olyan magyarországi látogatókat is vonzani, akik nem a közvetlen érintettségük, hanem a kollektív emlékeztetbe való bekerülés miatt vettek részt az eseményen. 2008-tól az Erdélyi Kutatócsoport Egyesület vette gondozásába a területet, s pótolva a korábbi keresztek, mintegy 600 új fakeresztet állítottak az elesett katonák neveivel. (Irházi 2019, Vig 2019) 2011-ben magyarországi segítséggel felújították a helyi kápolnát is, majd 2018-ban újra felállították a 10. honvéd gyalogezred I. világháborús, eredetileg 1917 novemberében emelt emlékművét (<http://uzvolgye.ro>).

Míg a székely álláspont szerint az úz-völgyi temető Hargita megye legnagyobb és legfontosabb I. világháborús katonai temetője, 1300, többnyire magyar katonával, addig a románok álláspontja 149 ismert és 8 ismeretlen román katonáról tud ugyanitt, de Bákó megyeként elkönyvelve a területet (Horváth-Sántha 2019).

E két tényező apropóján a bákói Dormánfalva (Dărmănești) önkormányzata 2019-ben úgy döntött, hogy a két világháborúban elesett katonái számára létre kíván hozni egy emlékhelyet, melyet az úz-völgyi magyar temetőben jelöltek ki. Kataszteri hivatali megállapodások alapján a területet sajátjukként kezelték (Makkay 2019). A dormánfalvi helyi tanács 2019 márciusában „nemzetközi katonatemetővé” nyilvánította a temetőt, majd engedély nélkül egy nagyméretű emlékművet, azaz egy ortodox kőkeresztet, 52 darab, „ismeretlen román katona” emlékére készített kisebb keresztet, és zászlórudakat helyezett el a temetőben, részben jelöletlen magyar sírokra építkezve. A „nemzetközi” temetőt 2019. május 17-én akarták felszentelni, de végül ezt az avatást elhalasztották (Horváth-Sántha 2019).

2019. május 16-án, egy nappal a tervezett avatás előtt az Úzvölgyi Civil Akciócsoport aktivistái fekete műanyag zsákokba csomagolták be a románok által felállított keresztek (Úzvölgyi Civil Akciócsoport 2019). A feketezsákos akció híre a román sajtóba a „román hősök meggyalázása”-ként került be, a román fociultrák is felkapták a hírt. Az avatási ünnepséget, továbbra is engedélyek nélkül, végül a román Hősök Napjára, 2019. június 6-ára tűzték ki. Ekkor, a marosvásárhelyi zavargások óta példátlan, etnikai alapú erőszakos megmozdulások történtek a helyszínen. A temető előtt imádkozó magyarok álltak sorfalat, akiket a rendőrség biztosított. A Bákó megye irányából érkező, jelentős részben nem helyiekből, hanem román fociultrákból álló román tömeg egy része bejutott a temetőbe, bentről széttörték a székelykaput, s a tömeg áttörte a rendőrsorfalat. A széttört kapudarabokkal fizikai atrocitásra is sor került, a román tömeg a „ki a hazátlanokkal az országból” szöveget skandálta. Az egyik résztvevő „Trianon kicsiben” szavakkal fejezte ki érzéseit. A temetőt ortodox szertartás szerint felszentelték (Horváth-Sántha 2019).

Összefoglalás

A helyek szimbolikussá tétele olyan jelzés akár egy nemzet saját közössége, akár más nemzetek felé, mely a történelmi fontosságon túl a történelmi folytonosságot is hangsúlyozza. A megvizsgált négy emlékhely legfontosabb közös jellemzője, hogy Magyarország történelmi határán fekszenek, mindenhol zajlottak harcok mindkét világháborúban, és minden helyszínen megtaláljuk az érintett nemzetek saját szimbólumrendszerét. Ezekon túlmenően azonban jelentős különbségek is jellemzik az egyes pontokat.

A szimbolikus helyek létrejötte szempontjából az Uzsoki-hágóban és az Úz-völgyében található emlékhelyeket minden részes nemzet oldaláról elsődlegesen a háborúk következtében a helyszínen meghalt katonák temetkezési helyeire alapozva hozták létre. Ugyanez a Vereckei-hágóban és a Gyimesi-szorosban már csak az ukrán és a román félre jellemző, de azokra is csak részben, míg az egykori magyar oldalon ettől eltérőek voltak a motivációk.

A Vereckei-hágót, bár mindkét világháborúban zajlottak harcok itt is, nem hadi eseményeiről, hanem egy rangban e felett álló nemzetteremtő narratíva részeként kívánják ismertté tenni, napjainkban már mindkét oldalon. Ennek Magyarországon – a szimbolikus megjelölést tekintve – 1881-re visszamenő hagyománya van, s ezzel ez a legrégebbi a vizsgált emlékhelyek közül. Ugyanakkor Ukrajna a szicsgárdisták történetén keresztül

szintén a független saját állam megteremtésének mítoszát kezdi kötni a hágóhoz, mely az elmúlt években számos konfliktust okozott. Az ukrán történelem szimbolikus megjelenítése ugyanis 1990 előtt nem volt lehetséges, csak szovjet emlékművek lehettek a hágóknál is, de ezek közül mára csak a hadisírokhoz kapcsolódók maradtak meg (például Uzsoki-hágó), a Vereckei-hágóban – a dekomunizáció részeként – minden ilyen lebontottak, s helyükre az új ukrán szimbólumok kerültek. Ez egyedülként Vereckén járt azzal, hogy az új ukrán emlékhelyek kiszorították eredeti helyéről, a hágóból a magyar emlékművet, melyet még e félreeső elhelyezés ellenére is több mint 10 éve folyamatosan rongálnak a nacionalisták. Ugyanakkor a nemzeti narratívák szempontjából legkevésbé jelentős Uzsoki-hágó esetében a csak 1990-ben felállítható ukrán emlékhelyet tették a hágótól messzebb, a Lvivi területre. Ez, ellentétben Vereckével, meglehetősen ismeretlen a tágabb közvélemény számára, s nem jellemzőek a konfliktusok sem. Ebben szerepet játszhat, hogy közös a fő háborús emlékhely, vagy hogy a belső ellenőrzőpont és a lengyel határ közelsége miatt folyamatos a katonák jelenléte, de leginkább az valószínűsíthető, hogy a nacionalista körök számára érdektelen e hágó.

Gyimesbükkön 2008 előtt nem voltak szimbolikus elemek, de mivel ez volt az egyetlen a vizsgált helyszínek közül, mely úgy fekszik a történelmi országhatáron, hogy a szoros közvetlenül a település, ráadásul egy magyar település szomszédságában van, itt megvolt az az épített örökség, melyre alapozva tudatos stratégiával materializálni lehetett az addig csak narratívájában létező történelmet. A háborús narratíva ugyan jelen van mindkét oldalon, de alárendelt szereppel, ám Rebreanu és a szicsgárdisták szimbolikus újratemetése erős párhuzamban van mindkét ország nemzetegyesítési mítoszával. A fő szimbolikus konfliktust, amely annak ellenére is szimbolikus tudott maradni, hogy a vizsgált helyszínek közül a látogatók száma alapján ez a legjelentősebb, itt lényegében nyíltan az ezeréves határ ünneplése, ill. másik oldalról Erdély Romániához való tartozásának szembeállítását jelenti.

Úz-völgye esetében a román oldalon még korábban létrehoztak egy szerény emlékhelyet az ismeretlen katona sírjával, azaz hasonló volt a helyzet a gyimesbükki történelmi régiók szerinti megosztottsághoz. 2019-ben azonban a moldvaiak átlépték a határt, és elfoglalták a korábbi osztrák–magyar haditemető egy részét, egy központi emlékhelyre koncentrálnak ezzel a két oldal emlékezetét. Ennek részeként került sor a romániai forradalom óta történt legkomolyabb, fizikai erőszakba is torkolló etnikai incidensre.

Sem a vereckei, sem az úz-völgyi eset mögött azonban nem a helyi lakosság tiltakozását kell látni, hanem feltehetőleg szervezett provokációt, miközben a magyar látogatókban is tudatosodnia kellene, hogy minden nemzetnek megvan a saját történetírása, s ezeknek akkor is lehetnek mérleghető elemeik, ha egy másik nemzet számára idegenek.

Irodalom

- Független hírügynökség 2008: Száz ukrán tüntetett a magyarok ellen. <https://index.hu/kulfold/kpt080312>
- Horváth-Sántha H. 2019: Úz-völgye: hagyjuk-e, hogy ez történjen velünk 2019-ben, az Európai Unióban? <https://kepmas.hu/uz-volgye-hagyjuk-e-hogy-ez-tortenjen-velunk-2019-ben-az-europai-unioban>
- Irházi J. 2019: Miért szabadult el a pokol az Úz-völgyében? <https://24.hu/kulfold/2019/06/07/miert-szabadult-el-a-pokol-az-uz-volgyeben>
- Kovács S. 2015: A vereckei határkő-émlékmű. In: Kárpátaljai Hírmondó, XI/4. Budapest. pp. 28–29.
- Makkay J. 2019: Harc az úz-völgyi magyar temető nyugalmaért. <https://erdelyinaplo.ro/extra/harc-az-uzvolgyi-magyar-temeto-nyugalmaert>
- MTI 2008a: Meggyalázták a vereckei honfoglalási emlékművet Kárpátalján. <https://index.hu/belfold/vergy1080622>
- MTI 2008b: Felavatták a honfoglalási emlékművet Vereckén. <https://index.hu/kultur/klasz/szics0721>
- MTI 2017: Pótolták a vereckei honfoglalási emlékmű megrongált oltárkövét. <https://mult-kor.hu/potoltak-a-vereckei-honfoglalasi-emlekmu-megrongalt-oltarkvet-20171211>
- Név nélkül 1881: Egy magyar–lengyel ünnep. In: Eger, 1881/37. Eger. pp. 403.
- Szalkai G. 2017: Summoning historical phantoms. Invention of memorial sites and reification of territorial identities in the Romanian Carpaths. In: *L'Espce géographique*. https://www.cairn-int.info/article-E_EG_462_0143--summoning-historicalphantoms.htm
- Vig E. 2019: Lét és nemlét határán – az úz-völgyi temető 100 éves története. <https://www.maszol.ro/index.php/hatter/112960-let-es-nemlet-hataran-az-uzvolgyi-temet-100-eves-tortenete>
- Úz-völgyi Civil Akciócsoport 2019: Úz-völgye üzen: Figyeljünk oda a saját dolgainkra! https://www.peticiok.com/uzvolgye_uzen_figyeljunk_oda_a_sajat_dolgainkra

Internetes hivatkozások

<http://uzvolgye.ro>

<http://www.muemlekem.hu/hatareset/show/1953>

http://www.muemlekem.hu/magazin/opusztaszer_emlekpark_vereckei_emlekmu

Т– 32 Соціально-географічні процеси в Східно-Центральній Європі: проблеми, тенденції, напрями. Збірник наукових робіт Міжнародної наукової географічної конференції «Соціально-географічні процеси в Східно-Центральній Європі: проблеми, тенденції, напрями», Берегове, 26–27 березня 2020 року. Том 1 / Редакційна колегія: Олександр Бергхауер, Лорант-Дейнеш Давід, Мирослав Дністрянский, Дюло Фодор, Лівія Гергей, Шандор Генці, Тібор Іжак, Андрій Моца, Стефан Молнар Д., Йосип Молнар, Тібор Нодь, Наталія Олаг, Гейзо Папп, Еники Шаш, Галина Щука, Атілла Товт, Тімео Вінце, Ольга Вірван – Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2020. – 384 с. (угорською, українською та англійською мовою)

ISBN 978-617-7868-12-4

ISBN 978-617-7868-13-1 (Т. 1)

Двотомний збірник містить матеріали доповідей міжнародної наукової географічної конференції «Соціально-географічні процеси в Східно-Центральній Європі: проблеми, тенденції, напрями», яка мала відбутися 26–27 березня 2020 року в Закарпатському угорському інституті ім. Ф. Ракоці ІІ (м. Берегове), однак через епідемію коронавірусу та запровадження карантину була відкладена.

УДК: 911.3(4-11)(4-191.2)

Наукове видання

**СОЦІАЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ ПРОЦЕСИ
В СХІДНО-ЦЕНТРАЛЬНІЙ ЄВРОПІ: ПРОБЛЕМИ,
ТЕНДЕНЦІЇ, НАПРЯМИ**

Міжнародна наукова географічна конференція
Берегове, 26–27 березня 2020 року

Збірник наукових робіт

Том 1

2020 р.

Редакційна колегія:

*Олександр Бергхауер, Лорант-Дейнеш Давід, Мирослав Дністрянський,
Дюло Фодор, Лівія Гергей, Шандор Генці, Тібор Іжак, Андрій Моца,
Стефан Молнар Д., Йосип Молнар, Тібор Нодь, Наталія Олаг, Гейзо Папп,
Еники Шаш, Галина Щука, Атілла Товт, Тімео Вінце, Ольга Вірван*

Технічне редагування:

Олександр Добош

Верстка:

Вікторія Товтін, Мелінда Орбан, Олександр Добош

Коректура:

Беатрікс Пустой-Тарці, Едіна Шін, Олександр Кордонець, Томаш Врabelь

Обкладинка:

Стефан Молнар Д.

Відповідальні за випуск:

Льдіко Орос, Олександр Добош

Видавництво та поліграфічні послуги: ТОВ «РІК-У»

вул. Гагаріна 36, м. Ужгород, 88 000. Електронна пошта: print@rik.com.ua

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного
реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК 5040 від 21 січня 2016 року*

Підписано до друку 28.07.2020. Шрифт «Times New Roman».
Папір офсетний, щільністю 80 г/м². Ум. друк. арк. 31,0. Формат 70x100/16.
Замовл. №1861/1. Тираж 300.